

ახალგაზრდა ადვოკატები
YOUNG BARRISTERS

„პრეზიდენტის შეწყალების სამართლებრივი ასპექტები“

საკითხის ანალიზი და
სარეკომენდაციო წინადადებები

ა(ა)იპ „ახალგაზრდა ადვოკატები“
ნოემბერი, 2013 წ.
ქ. თბილისი

სარეკომენდაციო ნაწილი

საქართველოს პრეზიდენტსა და საქართველოს პარლამენტის მიმართ

საქართველოს პრეზიდენტის მიმართ

1. 2013 წლის 27 ოქტომბერს არჩეულმა საქართველოს პრეზიდენტმა უზრუნველყოს სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკის მხარდაჭერა ადამიანის ფუნდამენტური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის გარანტიებით და ქვეყანაში შეწყალების პროცესი განახორციელოს მისი არსისა და მიზნის სრული დაცვით, საქმის ინდივიდუალურობის პრინციპის გათვალისწინებით¹

2. 2013 წლის 27 ოქტომბერს არჩეულმა საქართველოს პრეზიდენტმა შეწყალება განახორციელოს საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული ნორმებისა და პრინციპების დაცვით.² მნიშვნელოვანია, გატარდეს შესაბამისი სამართლებრივი უზრუნველყოფა და დაიხვეწოს ქვეყანაში მოქმედი შეწყალების პროცედურა, გაკეთდეს უფრო მკაფიო განმარტებები და დათქმები, რათა საზოგადოებისთვის გამჭვირვალე გახდეს პრეზიდენტის მიერ ამ პროცესში მიღებული გადაწყვეტილებები.³

3. საქართველოს პარლამენტის მიერ ახალი კანონის მიღებამდე, საქართველოს პრეზიდენტმა თავის N277 ბრძანებულებაში განახორციელოს შესატყვისი და შესაბამისი ცვლილებები, რომლითაც შეიზღუდება პრეზიდენტის დისკრეციული უფლებამოსილება, შეწყალების პროცესში მიიღოს ერთპიროვნული გადაწყვეტილებები, რაც არ გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში გათვალისწინებული სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან.⁴

¹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 78-ე მუხლის საფუძველზე შეწყალებას ახორციელებს საქართველოს პრეზიდენტი ინდივიდუალურად განსაზღვრული პირის მიმართ.

² რეკომენდაციის საფუძველი გახდა პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის მიერ გუბერნატორ თენგიზ გუნავას შეწყალების საქმე, სადაც მიხეილ სააკაშვილმა დაარღვია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 78-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნა, რომლის მიხედვითაც, სასჯელმოხდელ პირს შეიძლება შეწყალების აქტით მოეხსნას ნასამართლეობა, პრეზიდენტმა კი, როდესაც თენგიზ გუნავასა მოუხსნა ნასამართლეობა, ის არ იყო სასჯელმოხდელი და მისთვის ნასამართლეობა კანონმდებლობით გათვალისწინებული არ ყოფილა.

³ შეწყალების პროცედურების დახვეწა გულისხმობს იმას, რომ შეწყალების გამოყენება არ უნდა მოხდეს ერთპიროვნულად და შესაბამისი შესწავლის და პროცედურების დაცვის შემდეგ უნდა მოხდეს გადაწყვეტილებების მიღება.

⁴ N277 ბრძანებულების მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტის თანახმად, პრეზიდენტს უფლება აქვს ამავე ბრძანებულებით დადგენილი მოთხოვნების დაუცველად, მიიღოს გადაწყვეტილება პირის შეწყალების თაობაზე.

საქართველოს პარლამენტის მიმართ

1. საქართველოს პარლამენტმა დაიწყო მსჯელობა ახალი კანონის მისაღებად, რომელიც უზრუნველყოფს შეწყალების კონსტიტუციური ინსტიტუტის სამართლებრივი საფუძვლების მყარი გარანტიების შექმნას და მკაფიოდ წარმოადგენს იმ აკრძალვებს, შესაძლებლობებსა და საგამონაკლისო შემთხვევებს, რა დროსაც პრეზიდენტს შესაძლებლობა ექნება შეწყალების პროცესი გახადოს სამართლიანი და გამჭვირვალე.⁵
2. საქართველოს პარლამენტმა შეწყალების შესახებ ახალი სამართლებრივი რეგულაციების მიზნით, კანონის მიღების პროცესში უზრუნველყოს კვალიფიციური არასამთავრობო ორგანიზაციების, სისხლის სამართლის სპეციალისტებისა და უფლებადამცველების ჩართულობა, რომელთა ხედვა და მოსაზრებები, საჭირო და აუცილებელია პროცესის საჯაროობისა და საკითხის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე.
3. საქართველოს პარლამენტმა შეწყალების შესახებ ახალი სამართლებრივი რეგულაციების მიზნით მუშაობა დაიწყო გონივრულ ვადებში, ახალი საკანონმდებლო რეგულაციების მიღება უზრუნველყოს არაუგვიანეს 2014 წლის 1 მარტისა.

⁵ ახალი კანონის ინიცირებისთვის ყურადსაღებია ლატვიის რესპუბლიკის პრაქტიკა, სადაც არსებობს კანონი „შეწყალების შესახებ“. დაწვრილებით იხილეთ ამავე კვლევის მე-8 ნაწილი.

დასკვნა

დასკვნით ნაწილში, მნიშვნელოვანია შეფასდეს, თუ რა გავლენას შესაძლოა ახდენდეს პრეზიდენტის მიერ განხორციელებული შეწყალების უფლებამოსილება მართლმსაჯულების ავტორიტეტსა და ეფექტურობაზე.

საქმის ინდივიდუალურად შესწავლის პრინციპის უგულვებელყოფით ფართომასშტაბიანი შეწყალების განხორციელებას შესაძლოა მოჰყვეს არასახარბიელო შედეგები. განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს რესოციალიზაციის კეთილშობილური მიზნის მიღწევის (ნასამართლეობის მოხსნის) ალტერნატიულ და საზოგადოებისათვის ნაკლები ზიანის შემცველ გზას (ნასამართლეობის გაქარწყლება სასამართლოსათვის მიმართვის გზით, რომელიც გადაწყვეტილებას ინდივიდუალობის პრინციპის დაცვით იღებს).

თენგიზ გუნავასთან და ბაჩო ახალაიასთან მიმართებით დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია, რომ პრეზიდენტის შეწყალების უფლებამოსილება, მართალია, ჰუმანური აქტია, მაგრამ არ შეიძლება ჰუმანური გადაწყვეტილების უფლებამოსილებაც კი იყოს შეუზღუდავი. ასეთი უფლებამოსილება მართლმსაჯულების პრინციპებს ბღალავს. აუცილებელია, რომ პრეზიდენტის დისკრეციული უფლებამოსილება გარკვეულ პრინციპებს ექვემდებარებოდეს და გარკვეულ ჩარჩოებში იყოს მოქცეული.

აუცილებელია, რომ პატიმარი, რომელიც არ აღიარებს დანაშაულს, მისი შეწყალების საკითხი გარკვეულ საკანონმდებლო რეგულირებას ექვემდებარებოდეს და სამართლებრივ ჩარჩოებში იქნეს მოქცეული. მნიშვნელოვანია, პასუხი გაეცეს კითხვას, საქართველოს პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის მიერ 2013 წლის უკანასკნელ პერიოდში განხორციელებული მასშტაბური შეწყალებები ჰუმანურ ნაბიჯად უნდა ჩავთვალოთ თუ ისევ წინასაარჩევნო კამპანიის ნაწილად?!

როგორც ვნახეთ, შეწყალების ინიციატივები სხვადასხვა ქვეყნის მმართველებს არაერთხელ განუხორციელებიათ. თუმცა საქართველოს შემთხვევაში, ყურადსაღები შეწყალების მასშტაბურობაა. მსოფლიოს უფრო დიდ განვითარებულ, დასავლურ ქვეყნებში მსგავსი მასშტაბის შეწყალება არ განხორციელებულა. რაც შეეხება შედარებით ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს, მსგავსი მასშტაბის ღონისძიებები ხორციელდება, თუმცა კრიტიკის საგანიც არც თუ იშვიათად ხდება. შესაბამისად, პრეზიდენტის მიერ პირთა შეწყალების უფლება თავისი არსით ჰუმანური ნაბიჯია, თუმცა შეწყალების ერთპიროვნული და ისეთი მასშტაბური ინიციატივა, როგორიც მიხეილ სააკაშვილმა 2013 წლის პერიოდში განახორციელა, თუ გავითვალისწინებთ მისი ორი ვადით პრეზიდენტად ყოფნის ვადას, მკაცრი სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკის აქტიურ მხარდაჭერასაც, წინასაარჩევნო კამპანიის ან უბრალოდ, პიარის ნაწილად უფრო უნდა განვიხილოთ, ვიდრე უბრალოდ, ჰუმანურ ნაბიჯად.

აღსანიშნავია კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხიც – შეწყალების არსის შესაბამისობა პრეზიდენტის მიერ განხორციელებულ ინიციატივასთან 23 000 პირის შეწყალების თაობაზე. შეწყალება, თავისი არსით, ამნისტიისგან განსხვავებით, დამყარებული უნდა იყოს საქმის ინდივიდუალურად გადახედვაზე, 23 000 პირისთვის ნასამართლეობისა და პირობითი მსჯავრის მოხსნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას ფაქტია, რომ ინდივიდუალობის პრინციპი დაცული არ ყოფილა და შესაბამისად, აღნიშნული გადაწყვეტილება, უნდა ჩაითვალოს, რომ შეწყალების მიზნებს ეწინააღმდეგება.

ამასთან, მოქმედი კანონმდებლობა პრეზიდენტს ანიჭებს შესაძლებლობას, სურვილის შემთხვევაში, გვერდი აუაროს კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებს და მიიღოს ერთპიროვნული გადაწყვეტილება შეწყალებასთან დაკავშირებით. N277 პრეზიდენტის ბრძანებულების მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტის თანახმად, პრეზიდენტს უფლება აქვს, ამავე ბრძანებულებით დადგენილი მოთხოვნების დაუცველად, მიიღოს გადაწყვეტილება პირის შეწყალების თაობაზე.

კონსტიტუციის პრეამბულით გათვალისწინებულია სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი, რაც საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, როგორც სამართლებრივი განსაზღვრულობის და სახელმწიფო ორგანოების გადაწყვეტილებათა წინასწარი განჭვრეტის შესაძლებლობა. შესაბამისად, საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2005 წელს საკუთარი თავისთვის მინიჭებული შეწყალების შეუზღუდავი უფლებამოსილება, ბრძანებულებით დადგენილი მოთხოვნების დაუცველად მიიღოს გადაწყვეტილება შეწყალების თაობაზე, უნდა განხორციელდეს წინასწარ ჩამოყალიბებული, ფართო საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი და ნათლად განჭვრეტადი კრიტერიუმების საფუძველზე.